

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Досліджуючи українсько-польські відносини в контексті регіональної безпеки, варто відмітити особливе значення військового співробітництва країн. Активізація країн в даному напрямі співпраці почалася з розпадом біполярності і пройшла три етапи. З 1991 року воєнно-політичний діалог значно еволюціонував, що дало можливість сформувати необхідну нормативно-правову базу. Яскравим прикладом успішної військової співпраці двох країн був POLUKRBAT. Неабиякого значення мають також навчання в рамках програми «Партнерство заради миру». Значну увагу було приділено військово-технічному елементу співпраці.

Ключові слова: українсько-польські відносини, військове співробітництво, POLUKRBAT, «Партнерство заради миру», військово-технічне співробітництво.

Шестопапов С. С.

Чорноморський державний університет імені Петра Могили,
с. Николаев, Україна

УКРАИНСКО-ПОЛЬСКОЕ ВОЕННОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО

Исследуя украинско-польские отношения в контексте региональной безопасности, стоит отметить особое значение военного сотрудничества стран. Активизация стран в данном направлении сотрудничества началась с распадом bipolarности и прошла три этапа. С 1991 года военно-политический диалог значительно эволюционировал, что позволило сформировать необходимую нормативно-правовую базу. Ярким примером успешного военного сотрудничества двух стран был POLUKRBAT. Немалое значение имеют также учение в рамках программы «Партнерство ради мира». Значительное внимание было уделено военно-техническому элементу сотрудничества.

Ключевые слова: украинско-польские отношения, военное сотрудничество, POLUKRBAT, «Партнерство ради мира», военно-техническое сотрудничество.

Shestopalov Serhiy

Petro Mohyla Black Sea State University,
Mykolaiv, Ukraine

UKRAINE-POLISH MILITARY COOPERATION

Researching the Ukrainian-Polish relations in the context of regional security, the importance of military cooperation of both countries should be noted. Activation of countries in this direction of cooperation has begun with the collapse of bipolarity and passed through three stages. Since 1991 military and political dialogue has evolved considerably, making it possible to create necessary normative legal base. A striking example of successful military cooperation between two countries was POLUKRBAT. Exercises within the framework of program «Partnership for Peace» have great importance. Special attention was paid to military-technical element of cooperation.

Keywords: Ukrainian-Polish relations, military cooperation, POLUKRBAT, «Partnership for Peace», military-technical cooperation.

Розпад Радянського Союзу і виникнення самостійної України стали одним з найбільших викликів для Польщі. Поява на східному польському кордоні нових країн спричинила необхідність складення добросусідських взаємин, при одночасному постійному посиленні власної безпеки. Безсумнівно найбільше значення в цій сфері

Варшава надавала Україні, потенціал і геополітичне значення якої, безпосередньо впливали на тодішній і майбутній стан безпеки держави. Той факт знайшов відображення у визнанні Польщею ролі України в регіоні, наслідком чого стало послідовне прагнення надати українсько-польським відносинам виміру «стратегічного

партнерства» [12, с. 151]. Партнерство між Україною і Польщею набирало особливого значення також для європейської безпеки.

Однією з найбільш важливих форм такого партнерства, особливо з огляду на контекст європейської безпеки, є військове співробітництво, що реалізовується як у дво-, так і багатосторонній формі.

З 1955 року Україна і Польща були включені в Варшавський договір, організацію, яка діяла під егідою Радянського Союзу. За таких обставин, не могло бути й мови про двостороннє співробітництво без посередництва Москви. Розпад СРСР і Організації Варшавського договору дав можливість країнам Центральної та Східної Європи самостійно формувати свою зовнішню та політику безпеки. З того часу розпочалося військове співробітництво між Україною та Польщею, яке, згідно з Доктором Піотром Куспишем, можна розділити на три етапи. Перший період: з моменту розпаду СРСР до 1994 року – тоді було створено формальні підстави для військової співпраці. Починаючи з 1994 року українсько-польська співпраця перейшла у наступний етап співробітництва, який проходив в рамках програми «Партнерство заради миру». Третій етап включає військові контакти по лінії Київ-Варшава, від входження Польщі в НАТО у 1999 році й до тепер [14, с. 361].

Основою для військової співпраці між Україною та Польщею є угода між Міністерством Оборони Республіки Польща та Міністерством Оборони України про співробітництво у військовій галузі, яку було підписано 3 лютого 1993 року, під час візиту міністра національної оборони Польщі Януша Онишкевича в Києві. У документі викладається перелік сфер співробітництва, з яких найважливішими були визначені питання роззброєння, організаційні питання, що стосуються функціонування оборонних відомств двох країн і співробітництва на рівні оборонної промисловості [14, с. 362].

У вступі до угоди було зазначено, що «співробітництво не стосуватиметься інтересів третіх держав» [6]. Для України цей припис був досить доречним, особливо з огляду на те, що в першій половині дев'яностих років Київ активно прагнув

побудувати відносини із Заходом, щоб зрівноважити вплив Росії [13, с. 142]. Україна шукала підтримки на заході, і в тому числі також від Польщі.

Цю угоду з часом було доповнено наступними документами, що стосуються:

- подальшого розвитку співробітництва (Київ, 1996);
- співпраці в галузі військової підготовки персоналу (Київ, 1996);
- співпраці щодо основ взаємного повітряного руху військових повітряних суден України та Республіки Польща у повітряному просторі обох держав (Демблін, 1994);
- взаємних поставок озброєння, військової техніки та військово-технічних послуг (Київ, 1996);
- науково-технічного співробітництва (Варшава, 1996);
- створення спільної військової частини для участі в міжнародній миротворчій і гуманітарній діяльності під егідою міжнародних організацій (Варшава, 1997);
- технічна угода про участь національних контингентів в українсько-польському батальйоні у міжнародній миротворчій операції в Косово (Яворів, 2000) [16].

У січні 1992 року до Варшави прибув Міністр оборони України Морозов. Посилаючись на пропозицію Леха Валенси, у справі утворення «НАТО-біс», українська сторона прийняла пропозицію, щодо створення зони колективної безпеки, яка б охоплювала держави Центральної та Східної Європи. «План Кравчука» передбачував, що охоронною парасолькою для цієї зони був би український атомний потенціал. Не був то однак найкращий задум, тому що США, Росія і західні держави очікували від України повної денуклеаризації. Делегація Міноборони Польщі, на чолі з міністром Янушем Онишкевичем, яка на початку 1993 року перебувала в Києві, також переконувала Україну відмовитися від нуклеарного статусу [14, с. 364].

У 1992-1993 роках, незважаючи на натиски багатьох політичних і наукових кіл, польська сторона відкидала можливість серйозного військово – політичного співробітництва з Україною [14, с. 365]. Згодом, покращення політичної ситуації в Центральній

та Східній Європі, а також виникнення програми «Партнерство заради Миру», дали шанс на поліпшення військового співробітництва між Україною і Польщею.

У березні 1994 року міністри закордонних справ двох країн, в офіційній декларації, підтвердили стратегічний характер польсько-української співпраці, підкресливши її важливість для регіональної безпеки, заявивши, що активна діяльність Польщі і України у створенні загальноєвропейської системи безпеки повинна запобігати гегемоністичним тенденціям та створенням сфер впливу. Особливе значення буде приділятися співробітництву між двома країнами в рамках програми «Партнерство заради миру». Візит тодішнього Міністра оборони Польщі, Піотра Колодейчика в Києві, який відбувся 7 квітня 1994 року, мав відкрити нову главу польсько-української військової співпраці, на цей раз під егідою НАТО. Було оголошено про проведення спільних військових навчань в рамках програми «Партнерство заради миру» [14, с. 367]. І вже з 1996 року польські та українські солдати брали участь в спільних військових навчаннях в рамках програми [2, с. 712]. Це відноситься як до великих міжнародних проектів, так і до двосторонніх навчань. З 1996 року польські та українські солдати беруть участь у навчаннях на полігонах в Яворові (Україна), Новій Денбі і Дравську Поморським (Польща) [16].

Відчутних вигод приносять щорічні спільні українсько-британсько-польські тактичні навчання «Козацький степ», які були ініційовані в 1997 році у рамках програми «Партнерство для Миру». Їх метою було вдосконалення операційних процедур, у рамках міжнародного батальйону в операціях з підтримки миру [15, с. 25].

У рамках програми «Партнерство заради Миру» також виник спільний цикл навчань «Щит Миру», які перший час були українсько-американськими, а від 2001 року стали вони регулярними багатосторонніми навчаннями за участю Польщі [14, с. 370].

Зміна настроїв в обох країнах і позитивне відношення до польсько-українського військового співробітництва, дали поштовх його динамічному розвитку. Заходи, що спільно проводилися, ясно показали

необхідність і можливість облаштування «сірої зони європейської безпеки», яка виникла після розпаду СРСР. Було то особливо важливе, в контексті українських побоювань і сумнівів, пов'язаних з можливим розширенням НАТО на схід. У цьому контексті, ідея створення Польсько-українського миротворчого батальйону (POLUKRBAT), яка виникла в кінці 1995 року, була не тільки доречна, але також взаємовигідна для України і Польщі [14, с. 367].

Підготовка продовжувалася протягом двох років і завершилася підписанням 26 листопада 1997 р. у Варшаві угоди між Україною та Республікою Польщею про створення спільного військового формування для участі в міжнародних миротворчих і гуманітарних операціях під егідою міжнародних організацій [7]. У 1999 році батальйон досяг операційної готовності. У цілому формування складалося з трьох підрозділів механізованих військ (два польських і один український) і національних (польських чи українських) спеціалізованих взводів. Крім того, батальйон складався з трьох спільних компонентів: командування, штаб і логістична рота. Місцем дислокації штабів і командування було обрано Перемишль і Яворів. Офіційною мовою була вибрана англійська. Батальйон був задуманий як підрозділ швидкого реагування, який може бути готовий до дії протягом 30 днів з моменту отримання від урядів обох країн прохання про його використання [14, с. 374].

У 2000–2010 батальйон перебував в Косово в складі місії НАТО (KFOR). У зв'язку з негативними настроями значної частини громадськості відносно військових операцій, використання POLUKRBAT для бойових завдань не було схвалене парламентами і призвело до того, що POLUKRBAT був розформований 30 вересня 2010 [17].

Вступ Польщі в НАТО в 1999 році, і зміни геополітичної ситуації в Центральній Європі, незважаючи на деякі проблеми, не тільки не вплинули на обмеження попередньої діяльності Варшави у відносинах з Києвом, а лише посилили її. Це було особливо помітно завдяки зусиллям Польщі, щодо підтримання

зацікавленості України в євроатлантичному напрямі [12, с. 162].

Із року в рік зростала кількість спільних ініціатив, двосторонніх і багатосторонніх, за участю країн НАТО. В 2003 році було реалізовано понад 40 спільних проєктів, для безпеки обох країн [14, с. 370]. Високої оцінки заслуговує польська консультаційна допомога для України в здійсненні військової реформи у напрямі адаптації до стандартів НАТО [4, с. 76].

Події 11 вересня 2001 року в США започаткували новий розділ в сфері ініціатив, що відносяться до безпеки в глобальному масштабі. Україна і Польща теж не залишалися осторонь міжнародних процесів і створення антитерористичної коаліції. В липні 2003 року в Кракові відбулася робоча зустріч міністрів оборони Польщі Єжи Шмайджинського і України Євгена Марчука. Міністри обговорили питання, пов'язані з кінцевою фазою підготовки національних військових контингентів обох держав до участі в міжнародній місії в Іраку. Досягнута домовленість в цій сфері була значущим кроком у напрямі поглиблення українсько-польського співробітництва [14, с. 371].

У квітні 2004 року в Польщі перебував Міністр оборони України Марчук. Під час розмов з міністром Національної оборони Польщі Шмайджинським, було обговорено питання, що стосуються проблематики безпеки в регіоні Центральної Європи, після прийняття до НАТО нових членів. На закінчення візиту 16 квітня міністри підписали Угоду між Урядом Польщі і Кабінетом Міністрів України про додаткові заходи зміцнення довіри та безпеки [5].

На зламі 2004–2005 року в Україні відбулися президентські вибори і «помаранчева революція». Перемога Віктора Ющенка дала привід говорити про поглиблення співробітництва із Заходом, але також про вивід українських військ з Іраку. В ході неофіційних консультацій Україна-НАТО, які відбувалися 24 жовтня 2005 року в Вільнюсі, на зустрічі Міністрів оборони України і Польщі, українською стороною було остаточно підтверджено намір про виведення своїх військ з Іраку, який було прийнято з розумінням [14, с. 372].

У 2010 році на виборах президента України переміг Віктор Янукович. Його прихід до влади змінив вектор зовнішньої політики України, що означало припинення старань України щодо вступу в НАТО, але це не призвело до послаблення військової співпраці між Україною та Польщею.

Так, 8 грудня 2010 у Львові був підписаний протокол про спільне патрулювання українсько-польського кордону. Спільне патрулювання спрямоване на забезпечення контролю за режимом спільного українсько-польського державного кордону, боротьбу з організованою злочинністю, нелегальною міграцією та пов'язаними з цим злочинами [3].

Важливим елементом співпраці Польщі з Міністерством оборони України залишалися регулярні зустрічі Міністрів оборони Польщі та України (2-3 рази на рік), заступники міністрів і керівники штабу генерал, метою яких був обмін думками з політичних питань та активізація співпраці між відомствами двох країн [1].

В контексті зміцнення регіональної безпеки важливе місце посідає військово-технічне співробітництво двох країн. Даний напрям співпраці базується на угоді, підписаній у 1996 році між Урядом Республіки Польща та Урядом України про взаємні поставки озброєння, військової техніки та військово-технічних послуг. Відповідно до положень, що містяться в ньому, співробітництво включає: поставки озброєння, військової техніки та іншої військової продукції; забезпечення експлуатації, ремонту і модернізації озброєння та військової техніки, а також надання інших послуг у військово-технічній галузі; науково-дослідницькі та дослідно-конструкторські роботи, створення нових і модернізованих типів озброєнь та військової техніки, їх випробування на випробувальних полігонах України та Республіки Польща [8].

На підставі цього документу донині вдалося реалізувати частину, що стосується ремонту і модернізації військової техніки і забезпечення послуг військово-технічного характеру. Крім того польські військові позичали від України військовий літак, з метою про ведення спостережних польотів у рамках Договору про відкрите небо. У 1998

році в Києві було підписано міжвідомчий документ про спільне використання українського літака Ан-30Б [14, с. 368].

Одним із кроків на шляху здійснення спільних досліджень і розробок було створення компанії «Vumars», за участю польської «Vumag» та українського «Марс». Ця компанія займається проектуванням та виготовленням нових бойових машин [14, с. 368].

Основними напрямками експорту товарів і послуг військового та спеціального призначення українських підприємств до Польщі в останні роки відбувались за такими напрямками, як авіаційна та бронетанкова техніка, а також високоточна зброя.

На цей час можна назвати багато прикладів співпраці українських та польських зброярів. Зокрема, флагман українського літакобудування ДП «Антонов» має давній і плідний досвід співпраці з Республікою Польща. Так, в Польщі тривалий час випускався перший літак з лінійки «Антонова» – Ан-2.

Цей приклад – з розряду тих, що ілюструють історичне підґрунтя технологічного співробітництва в основі якого лежить експлуатація ОВТ радянського зразку. Є і інші приклади, які ілюструють появу нової основи для розвитку військово-технічного співробітництва наших країн, зокрема на базі нових технологічних напрацювань українських та польських зброярів. В тому числі і по створенню продуктів в інтересах третіх країн [10]. Так, для розміщення на десантному кораблі, побудованому на військово-морській верфі м. Гдиня для ВМС Ємену ДП «НДІ «КВАНТ» поставило оптико-електронну систему управління корабельною артилерійською установкою АК-630 («Sarmat») [10].

Позитивний досвід співпраці з Республікою Польща має і приватна Науково-виробнича фірма «Адрон». Співробітництво компанії з польською стороною бере початок в 2006 році, коли було підняте питання про встановлення станцій «Адрон» КТ-01АВ в

рамках модернізації вертольотів сімейства W-3, що проводило польське авіаційне підприємство PZL Świdnik. На цей час вертольоти з українськими станціями активно використовуються Збройними Силами Польщі не лише в країні, але і за її межами [10].

14-15 листопада 2013 року в Києві відбулась II міжнародна конференція «Українсько-Польський форум співпраці оборонно-промислових комплексів», в ході якої представники оборонної промисловості двох країн обговорили шляхи та напрямки розвитку військово-технічного співробітництва країн [11].

У рамках конференції відбувся візит польських промисловців до українських підприємств, зокрема польська делегація ознайомилася з високотехнологічною продукцією КБ «Луч», яке входить до складу державного концерну «Укроборонпром». Під час відвідування українського підприємства представники польської оборонної промисловості висловили зацікавленість у поглибленні науково-виробничої кооперації з ДержККБ «Луч». Розглядалися питання налагодження спільного виробництва на польських підприємствах окремих видів продукції, розробленої спеціалістами «Луча» [11]. Всі учасники конференції відзначили готовність почати практичну реалізацію планів і намірів для активізації взаємовигідного співробітництва в сфері військово-технічного співробітництва між Україною і Республікою Польща. Одним з результатів цієї конференції було те, що на початку 2014 року Польща придбала ліцензію в Україні для виробництва легкої бронемашини «Дозор» [9].

Беручи до уваги потенціал обох країн, можливості військово-технічної співпраці не використовується в повній мірі. Тому необхідно переходити від декларацій про зацікавленість сторін у розбудові кооперації в даній сфері до реалізації взаємовигідних проектів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Договірні-правова база між Україною та Польщею [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Посольства України в Республіці Польща. – Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/legal-acts>

2. Пивоваров А. С. Основні аспекти українсько-польського стратегічного партнерства / А. С. Пивоваров // Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Крещського НАН України, 2008. – Вип. 39. – С. 710-716.
3. Протокол між Адміністрацією Державної прикордонної служби України та Головним Комендантом Прикордонної варті Республіки Польща про спільне патрулювання. Львів, 8 грудня 2010 р. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_150
4. Сардачук П. Д. Україна в двосторонніх міжнародних відносинах (кінець ХХ початок ХХІ століть): Навч.-довід. посібник / П. Д. Сардачук, О. П. Сагадак. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 328 с.
5. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про додаткові заходи зміцнення довіри та безпеки. Варшава, 16 квітня 2004 р. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_056
6. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Республіки Польща про військове співробітництво. Київ, 3 лютого 1993 р. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_191
7. Угода між Україною та Республікою Польща у справі створення спільної військової частини для участі в міжнародних миротворчих і гуманітарних операціях під егідою міжнародних організацій. Варшава, 26 листопада 1997 р. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/616_007
8. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємні поставки озброєння, військової техніки та надання послуг у військово-технічній галузі. Київ, 10 жовтня 1996 р. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_092
9. Україна може налагодити військово-технічне співробітництво із Заходом, [Електронний ресурс] // Портал новин News One. – Режим доступу: <http://newsone.com.ua/politika/ukrayina-mozhe-nalagoditi-vijskovotechnichne-spivrobotnictvo-iz-zaxodom.html>
10. Україна та Польща: партнери в оборонній сфері [Електронний ресурс] // Агентство Defence Express. – Режим доступу: <http://www.defense-ua.com/rus/hotnews/?id=40986&prn=yes>
11. Aktywizacja współpracy techniczno-wojskowej między Ukrainą i Polską odpowiada interesom narodowym obu krajów [Електронний ресурс] // Inspektorat Implementacji Innowacyjnych Technologii Obronnych. – Режим доступу: <http://www.i3to.wp.mil.pl/plik/file/POLSKA-UKRAINA.pdf>
12. Drzewicki A. Stosunki z Ukrainą w sferze bezpieczeństwa: polski punkt widzenia / A. Drzewicki // Bezpieczeństwo narodowe. – Warszawa, 2011. – № 17. – С. 151-168.
13. Fedorowicz K. Polityka Polski wobec Rosji, Ukrainy i Białorusi w latach 1989-2010 / K. Fedorowicz. – Poznań: Wydawnictwo naukowe UAM, 2011. – 340 с.
14. Kuspys P. Współczesne stosunki polsko-ukraińskie 1991-2008. Polityka. Gospodarka. Wojsko. Sektor pozarządowy / P. Kuspys. – Kraków: Instytut Studiów Strategicznych, 2009. – 513 с.
15. Podsiadłowicz M. Polityka bezpieczeństwa Ukrainy / M. Podsiadłowicz. – Warszawa: Departament Polityki Obronnej MON, 2004. – 51 с.
16. Polityka zagraniczna Polski [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу: http://pl.wikipedia.org/wiki/Polityka_zagraniczna_Polski.
17. Polsko-Ukraiński Batalion Sił Pokojowych [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу: http://pl.wikipedia.org/wiki/Polsko-Ukrai%C5%84ski_Batalion_Si%C5%82_Pokojowych.

РЕЦЕНЗЕНТИ: *Котляр Ю. В.*, д.і.н., проф.; *Сінкевич Є. Г.*, д.і.н., проф.

© Шестопапов С. С., 2014

Дата надходження статті до редколегії 07.11.2014